

VEREENIGING
TER
BEOEFENING
VAN DE
KRIJGSWETENSCHAP.

Vertalingen en Overdrukken.

V.
Normaal-schema's.

'S-GRAVENHAGE,
C. VAN DOORN & ZOON
HOF-BOEKHANDELAREN.
1893

Normaal-schema's.

Vertaling van „*Les Types normaux par le GÉNÉRAL LEWAL*” in 1891
uitgegeven door de „*Librairie militaire de L. Baudoin*” te Parijs.

I.

Het normaal-schema; zijn aard, waarde en noodzakelijkheid.

In een artikel van de *Revue militaire de l'Etranger* (Juni 1891) heeft men kunnen lezen dat de normaal-schema's weer ter sprake komen. Het vraagstuk scheen afgedaan, doch men vat het weer op, terwijl men op nieuw dezelfde zwarigheden opwerpt en dezelfde nadeelen aangeeft.

Daarover behoeft men zich niet te verwonderen. Het is den menschelijken geest eigen om, al zoekende naar de waarheden denkende op den rechten weg te zijn die daarheen voert, in een cirkel rond te draaien. Dit komt hier bijzonder sterk uit. Na zoóveel twistgeschrijf, waardoor het onderwerp uitgeput en de gevolgtrekkingen onwrikbaar schenen, begint de strijd vóór of tegen de normaal-schema's op nieuw.

In Duitschland wordt het reglement op de manoeuvres van den 1sten September 1888, dat alzoo nog slechts drie jaren van kracht is, sedert lang hevig aangevallen, en men dringt er met klem op aan het door een nieuw te vervangen.

Men spreekt van belangrijke grondbeginselen, die gewijzigd, van onherroepelijk vastgestelde zaken welke op nieuw ter sprake gebracht moeten worden, en vraagt herziening van het reglement; anderen meenen dat men het zou kunnen behouden, op grond van de onmogelijkheid, om onveranderlijke grondbegin-

selen te wijzigen, die een uitvloeisel zijn van het gezond verstand en van de ervaring.

Al dadelijk valt het niteenloopende der meeningen maar tevens het gemeenschappelijke der dwaling in het oog. Er zijn geen onveranderlijke of vaste grondbeginselen. De oorlog kent slechts eischen. Als deze veranderen, moet alles noodwendig gewijzigd worden.

De ouderen zijn heengegaan. Jongeren hebben hen vervangen, en op hun beurt plaatsen deze dezelfde vraagtekens en werpen zij dezelfde twijfelingen op.

Het twistgeschrijf dat over dit onderwerp weer geopend wordt, mishaget ons in het geheel niet. Het zal gemakkelijk vallen om dezelfde tegenwerpingen op dezelfde wijze te wederleggen, of beter gezegd, het zal mogelijk zijn betere en meer afdoende bewijsgronden aan te voeren. De redeneering zal klemmender en tevens treffender zijn. De hernieuwde aanvallen, waaraan de normaal-schema's blootstaan, zullen daaraan, naar onze meening, een meer volkomen overwinning verzekeren.

Het verschil van gevoelen ontspruit alleen uit misverstand; beide partijen houden hunne stelling streng vol en gedoogen niet de minste afwijking. Men overdrijft aan weerszijden, en terwijl men het in waarheid nagenoeg eens is over de zaak zelve, twist men over woorden.

Aan de eene zijde wil men initiatief, een uitgebreid initiatief, zonder evenwel te verlangen dat men daarmee zoo ver zal gaan, dat iedereen den oorlog voor eigen rekening zou voeren.

Aan de andere zijde beschouwt men de normaal-schema's als nuttige, ja onmisbare aanwijzingen, zonder dat het in de gedachte komt om ze voor alle omstandigheden op te dringen, of om den wil, de kennis, het tactisch inzicht, de ervaring te doen buigen onder een juk, waardoor het verstand zou worden opgeofferd aan werktuigelijke kennis.

Deze beide voorstellingen zijn even verkeerd, als men ze niteen laat loopen. Door ze elkander te laten naderen zullen zij elkander op eenig punt ontmoeten, waar verzoening mogelijk zal blijken.

Het vraagstuk schijnt niet juist gesteld te zijn. Men plaatst :
 den leerstelligen geest tegenover dien van vrij onderzoek ;
 handelen op gezag tegenover initiatief ;
 den geest van het behoud tegenover dien van den gestadigen
 vooruitgang ;
 wetenschap tegenover onkunde ;
 het vasthouden aan een methode tegenover het handelen naar
 omstandigheden.

Ligt daarin wel de grond van het geschil? Neen, ongetwijfeld niet. Men zou dien juister aldus kunnen omschrijven :
 voorbereid of onvorbereid optreden ;
 ondergeschiktheid of algeheele zelfstandigheid ;
 samenwerking of versnippering van de krachtsnittingen ;
 gemeenschappelijk of ieder op zichzelf handelen.

Wordt het geschil zóó gesteld, dan kan de strijd daarover oorzaak zijn dat de gevoelens ten slotte minder niteenloopen en de tegenstrijdige meeningen elkaar naderen.

In den vorm moge de strijd omtrent de wijze van handelen, de stelsels, de bijzonderheden der toepassing eenigszins hevig zijn; maar als men het over het wezen der zaak eens kan worden, zal men ongetwijfeld ook overigens wel tot verzoening kunnen geraken.

Laat ons het gezond verstand, de ervaring, de oorlogseischen te hulp roepen, en daardoor geleid, zullen wij te midden van die schijnbaar zoo niteenlopende zienswijzen zeker den rechten weg vinden.

Aan beide zijden gaat men van een geheel verkeerd gezichtspunt uit. Om misverstand te voorkomen zal het noodig zijn elkander goed te verstaan, zoowel omtrent de zaken zelve als betreffende de uitdrukkingen, waardoor deze aangeduid worden.

De dwaling bestaat hierin, dat men het schema als volstrekt beschouwt, terwijl het inderdaad betrekkelijk is. Men vat een aanwijzing, een instructie als een onveranderlijk reglement op. Men stelt een aanbeveling gelijk met een voorschrift, een raadgeving met een bevel. De font ligt niet bij hen die het schema

voorgesteld hebben, en evenmin bij het reglement dat het gehuldigd heeft. Zij moet daarentegen worden gezocht bij hen, die de schema's onveranderlijk en verplichtend verklaren, en niet toestaan dat men ze tracht te verbeteren.

In het militaire samenstel staan sommige deelen onwrikbaar vast; andere zijn voor wijziging vatbaar. De eerste zijn onveranderlijk en men moet er zich naar gedragen. De laatste zijn feitelijk niet strikt bindend; het is voldoende er van doordrongen te zijn. Zij worden vrij goed gekenschetst door de twee woorden: bevel en instructie. In het eene geval wordt iets nadrukkelijk voorgeschreven; in het andere is speelruimte voor eigen opvatting. Het verschil is ontegenzeggelijk groot.

Men voert veel vóór en tegen het normaal-schema aan. Wat is het in werkelijkheid?

Het is geen gril, geen hersenschim, plotseling in iemands brein opgekomen. Het ter wereld komen gaat nimmer vlieg en het uitbroeden duurt lang. Wanneer het voorgesteld wordt bespreekt men het; men valt het aan of vijzelt het op; men verwerpt of verdedigt het. Als het na dien strijd genade vindt, als het in de hoofden doordringt, als het de goedkeuring van commissies en comités verwerft, wordt het aangenomen als normaal-schema en verkrijgt het een plaats in het reglement, totdat een nieuwe vooruitgang het doet vervangen door een ander, dat volmaakter is of meer in overeenstemming met nieuwe behoeften.

Het normaal-schema is een samenvatting, de kern, van de beste wijzen van handelen, welke op het oogenblik dat men het in de reglementen opneemt, bekend zijn. Het wordt toegepast zoowel bij strijdkrachten van verschillende sterkte als bij veranderlijke toestanden. Het geeft bijgevolg een middenweg aan, dien men naar gelang van de omstandigheden meer of minder nabij zal komen, doch welken men niet volstrekt nauwkeurig behoeft te volgen.

Het normaal-schema is onmisbaar. De noodzakelijkheid, meer nog dan het gezond verstand, legt het op.

Men heeft hulpmiddelen moeten zoeken om tactische een-

heden in alle denkbare toestanden op te stellen en te bewegen; een algemeene taal moeten uitvinden, die het niet alleen mogelijk maakt elkaar te begrijpen, maar ook om dat met een gering aantal uitdrukkingen te doen, en wel zóó dat de uitgesproken gedachte van den bevelhebber, d. w. z. het bevel, snel overgebracht kan worden, zonder dat het noodig is telkenmale lange instructies of verklaringen te geven, hetgeen trouwens dikwijls onmogelijk is.

De normaal-schema's vormen een der daarvoor bruikbare hulpmiddelen.

Door wetten of reglementen zijn sommige punten onwrikbaar vastgesteld. Men is gehouden, zich strikt daarnaar te gedragen.

Op het gebied der organisatie geven de reglementen eenige formatiën nauwkeurig aan, zooals die in bataille, in colonne, op marsch, in den toestand van rust. Het is niet geoorloofd anders te handelen, de splitsing der eenheden of de plaatsing der verschillende gegradueerden te wijzigen, zich op drie gelederen op te stellen, enz.

Men kan over de aangenomen vormen twisten; men kon ongetwijfeld andere kiezen. Zij komen voor latere wijziging in aanmerking; doch zoolang zij bestaan moeten die reglementaire vormen strikt worden opgevolgd. Dat is een onafwijslare noodzakelijkheid, want anders handelende zou men in volslagen wanorde geraken.

De organisatie, de mobilisatie, de concentratie, de regeling van het vervoer zijn soortgelijke voorbeelden. Men moet de daarop betrekking hebbende voorschriften letterlijk uitvoeren, zonder er iets in te veranderen. Het initiatief is hierbij ten eenenmale nitgesloten.

Wil dat zeggen dat de bedoelde voorschriften volmaakt, onverbeterlijk zijn? Voorzeker niet. Toch bestaat de kennelijke verplichting om er zich naar te gedragen. Een commandant van een legerkorps, of zelfs van een leger, mag de vastgestelde marschregeling zijner troepen niet wijzigen, zelfs al zou hem zulks wenschelijk voorkomen. Indien hij daarbij naar zijn eigen inzichten handelde, van zijn initiatief gebruik maakte, zou hij

verwarring brengen in de uitvoering van het algemeen plan der concentratie. Immers, orde is een vereischte dat boven een gedeeltelijke verbetering staat, en een voordeel in een onderdeel kan niet opwegen tegen het nadeel, door een algemeene wanorde veroorzaakt.

De buitengewoon groote uitbreiding der strijdkrachten heeft de normaal-schema's doen ontstaan, waardoor het werktuig in hoogen graad vereenvoudigd en aan de beweegkracht een ongemeen voortstuwend vermogen wordt gegeven. Op het gebied der organisatie heeft men zelfs het stelsel tot het uiterste door-gedreven. Men is bijv. te ver gegaan, door de strategische eenheden op eenvormige wijze samen te stellen, zoowel voor oorlogs- als voor vredestijd. Men ziet daarin een groot voordeel voor de verdeeling van de contingenten, van uitrustingsstukken, van voorwerpen van allerlei aard. Wat op het eene toepasselijk is, zoo zegt men, moet het ook voor het andere zijn. Men behoeft dan zijn geest niet te vermoeien om iets tot stand te brengen. Die voordeelen wegen echter niet tegen de groote bezwaren op. In den oorlog is die buitengewone regelmatigheid noodlottig. De geringste aanwijzing toch maakt den vijand bekend met de samenstelling, tot in bijzonderheden, van hetgeen hij voor zich heeft.

De vredesorganisatie laat regelmatigheid toe; toch heeft men daarmede gebroken bij het 6^e, het 15^e en het 19^e Legerkorps. Het zou verstandig zijn de samenstelling der groote eenheden te velde te doen verschillen; daaraan nieuwe formatiën in verschillende verhoudingen toe te voegen, en dus bij voorbeeld legerkorpsen te hebben, die met een of twee divisiën versterkt zijn. Dit had men in 1872 begrepen bij het Legerbestuur, toen men aannam dat elk legerkorps in vredestijd uit twee divisiën zou bestaan. Dit geschiedde met het voornemen ze ongelijk te versterken; en inderdaad bestond toen voor enkele de gelegenheid om ingeval van mobilisatie een derde divisie samen te stellen. Men meende dat dit het eenige middel was om een tegenstander te misleiden omtrent de sterkte en samenstelling der verschillende legers. In dien tijd regelden de bevelvoerende

generaals die aangelegenheden. Thans zijn die zaken in andere handen overgegaan en hebben zij tevens een ander aanzien verkregen. Men is teruggekeerd tot het stelsel der gelijke en op eenvormige wijze samengestelde eenheden, hetgeen klaarblijkelijk verkeerd is.

Op tactisch gebied zijn de normaal-schema's zeer zelden van streng bindenden aard. Sommige komen echter dicht daarbij. Aanvulling van munitie op het gevechtsveld en meer achterwaarts, zoomede toevoer van levensmiddelen of voorwerpen van allerlei soort, zijn onderworpen aan vaste bepalingen en voorschriften. Men mag deze desnoods verkeerd vinden, maar moet ze toch nakomen; want als iedereen naar zijn eigen inzichten handelde, zou men een verwarring veroorzaken die verlammend op alles zou werken.

Er bestaan ook voorschriften die, wat den grondslag betreft, onveranderlijk en toch in de toepassing voor wijziging vatbaar zijn.

Toen Frederik II de doodstraf nitvaardigde voor iederen generaal der cavalerie, die chargeerde zonder een reserve af te zonderen, gaf hij een strikt noodige formatie aan. Deze geldt feitelijk voor nagenoeg alle wapens en de noodzakelijkheid daarvan is onbetwistbaar. Moet men ze dan nog voorschrijven? Ongetwijfeld. Het is van belang ze in ieders geheugen te prenten, om te beletten dat sommigen ze vergeten.

Een soortgelijke verplichting bestaat ook bij den voorpostendienst, de verkenningen, enz. Men zal misschien aanvoeren dat dit van zelf spreekt, en er dus geen reden bestaat om bevelen daaromtrent te geven. Toch blijkt uit de briefwisseling van Berthier, van Belliard en anderen, hoezeer zij verplicht waren, onophoudelijk een menigte elementaire zaken voor te schrijven, die verricht hadden moeten worden en nochtans door officieren met veel oorlogservaring niet uitgevoerd werden: zij dachten er eenvoudig niet aan.

Hoe grooter afmetingen alles in den oorlog verkrijgt, des te moeilijker wordt het de details op de juiste waarde te schatten. Voortaan zullen de legersterkten, de afstanden, de frontbreed-

ten enz. alles overtreffen wat tot nu toe gezien is; bij gevolg zal men in dezelfde verhouding meer moeten voorbereiden. In den oorlog moet alles wat voorzien kan worden, geregeld zijn, en dan zal er nog genoeg overblijven voor het uitgebreide gebied van het onvoorziene.

Dit is dan ook in velerlei opzicht geschied. Voor de mobilisatie, de concentratie en het vervoer is alles tot in de kleinste bijzonderheden, tot voor iederen man en voor elke minuut, voorbereid en nauwkeurig aangegeven. Men erkent er de dringende noodzakelijkheid van en niemand bestrijdt die onvermijdelijke reglementeering.

Maar op het oorlogstooneel komende, veranderen de inzichten! Wanneer het drama zijn hoogste spanning bereikt, als de moeielijkheden buitengemeen en de beslissingen van het niterste belang worden, dan verzet men zich tegen het nemen van voorzieningen. Men staat toe dat eene methode worde vastgesteld voor den aanvoer van krijgshoeftigheden en voor de evacuatie; dat op bescheiden schaal ook voorschriften worden gegeven betreffende de verkenningen, den voorpostendienst, de inwendige regeling der kantonnementen, enz., maar verder gaan — dat niet.

Het verschil van gevoelen openbaart zich reeds sterk bij de marschvormen, de kantonnementen en den veiligheidsdienst, maar komt het meest nit bij het gevecht. In naam van het initiatief eischt men een zekere zelfstandigheid; voor het gevecht wordt elke reglementeering, instructie of methode verworpen en bijgevolg ook de normaal-schema's. Men vreest dat daardoor de handen te veel gebonden zullen worden.

Dat hangt klaarblijkelijk samen met den inhoud van het schema. Als dit onbuigzaam en absoluut is, is het slecht; indien het zich voegt naar de omstandigheden, lenig en voor verschillende terreinen bruikbaar is, dan is het voordelig.

De toestanden zijn te velle veranderlijk, niet zoozeer nit zichzelf, maar nit het tweeledig oogpunt van het oogenblik en van de ruimte. Nu eens gedoogen zij een zekere samentrek-

king, dan weder een verspreiding van de strijdkrachten, welke moeten marcheerden of in gevecht gebracht worden.

In het gevecht kan een troep een zeer dichte opstelling aannemen. Vroeger had men de phalanx, de carré's van pikiers. In het begin van deze eeuw bezigde men de gesloten divisiecolonne. Tegenwoordig is men geneigd op laatstgenoemde als aanvalsvorm eenigermate terug te komen. Die formatie is echter alleen aannemelijk in het zeer bepaalde geval, dat het vuur van den aanvaller den verdediger nagenoeg tot zwijgen heeft gebracht; anders zou men zeker vernietigd worden.

In andere omstandigheden is het mogelijk zich sterk uit te breiden, als het ware vloeibaar te worden, groote uitgestrektheden met een minimum van krachten vast te houden. Men neemt dan een formatie aan, die weinig van het vuur te lijden heeft, maar niet zeer krachtig en gemakkelijk terug te dringen of te doorbreken is.

Te juister tijd gebruikt levert elk dier handelwijzen eigenaardige voordeelen op: slecht toegepast, zijn zij noodlottig. De invloed der karakters is hierbij overwegend. Sommigen hellen er toe over hunne troepen bijeen te houden, in de hoop van daardoor zeer sterk te zijn; anderen hebben de neiging zich al te zeer uit te breiden, ten einde een aantal punten te kunnen bezetten, om op die wijze den tegenstander in te sluiten. Iedereen valt naar de zijde waarheen hij overhelt, en het is moeielijk zich te beperken, als men duidelijke gegevens mist en richtsnoeren ontbreken.

Op het gebied van de aanvalsvormen heeft men ten allen veel getwist over de opstelling in de breedte of in de diepte. Doordien het vuur steeds meer in belangrijkheid toenam, is het streven ontstaan naar de opstelling in linie, teneinde van het schot de grootst mogelijke uitwerking te verkrijgen. Toen men vervolgens de moeielijkheden naging die aan den aanval verbonden zijn, is men er langzamerhand weer toe gekomen de opstelling in de diepte aan te prijzen, omdat de elkander opvolgende krachtontwikkelingen een algemeenen druk van achteren naar voren ten gevolge hebben.

Op dit gebied worden de meest tegenstrijdige beginselen gehuldigd en aanbevolen; het zou verloren moeite zijn die hier te bespreken. Liever willen wij trachten te onderzoeken, wat bepaald noodzakelijk dan wel meer of minder belangrijk is en hoe men, zoo niet aan alle, dan toch aan de voornaamste eischen kan voldoen.

Laat ons eenige voorbeelden nemen om het vraagstuk scherper te stellen.

Een bataljon van 900 geweren, dat eene frontbreedte van 150 meter beslaat, heeft 6 man per strekkenden meter. Met een front van 300 meter zou het aantal manschappen op den meter tot 3 teruggebracht worden, en bij 450 meter tot 2 dalen. Het verschil in dichtheid in die drie gevallen is groot. Bestaat er nu geen gevaar om te veel of te weinig te doen?

Een legerkorps, dat drie brigades en het $\frac{3}{4}$ gedeelte van zijn artillerie op een front van 3 KM. ontwikkelt, zal $12\frac{1}{2}$ man per strekkenden meter hebben. Indien 5 KM. bezet werden, zou het aantal manschappen tot 7, en bij een frontbreedte van 7 KM. tot 5 per meter dalen.

Evenzoo is het bij de marschen. Het aantal manschappen, dat men van een enkelen weg gebruik kan laten maken, hangt niet af van de sterkte der eenheden maar van den afstand tusschen de te volgen wegen. Men mag over één weg niet meer troepen laten marcheeren dan men tusschen de beide daarnieven loopende kan ontwikkelen. Aan den anderen kant moet men te juister tijd alle onderdeelen van een colonne in het gevecht kunnen brengen; is deze te diep, dan wordt het doel te laat of in 't geheel niet bereikt.

Als de gevolgde wegen 5 KM. van elkander liggen kan men op elken weg een geheel legerkorps laten marcheeren, omdat de gemiddelde frontbreedte daarvan in het gevecht ongeveer 5 KM. bedraagt.

Waren de wegen slechts 3 K.M. van elkaar verwijderd, dan zou het geen voordeel meer opleveren om op elken weg een geheel legerkorps te brengen, omdat dit geen ruimte zou hebben voor zijn ontwikkeling tot de gevechtsformatie.

Als de wegen een onderlingen afstand van 10 KM. hadden, zouden over elken weg twee legerkorpsen kunnen marcheeren. Maar in dit geval zou de staart der colonne niet meer bij tijds aan het gevecht kunnen deelnemen, daar hij meer dan een flinke dagmarsch van het hoofd verwijderd is. Daarnit wordt als regel afgeleid, dat het verkeerd is om twee legerkorpsen over één enkelen weg te laten marcheeren, tenzij in bijzondere gevallen of bij bepaalde noodzakelijkheid. Het voordeel dat men van deze opeenhooping van troepen zou kunnen verwachten, wordt opgewogen door den onvermijdelijken langen duur der ontwikkeling.

Om die reden neemt men zijn toevlucht tot splitsing in verschillende marschcolonnes, waarvan de geringe diepte de beweging gemakkelijk maakt en het deploijeeren bespoedigt. Zoo wordt men er toe gebracht om alle — zelfs slechte — communicatiën te benutten, en ook dwars over het veld te gaan. Een nog weinig bestudeerd vraagstuk.

Voor eene gemakkelijke verpleging is het van belang, in eene marsch-zône niet meer troepen bijeen te brengen dan door de landstreek gevoed kunnen worden. Als men nochtans ter wille van de concentratie daartoe gedwongen wordt, moet men noodzakelijk weten waaraan men zich blootstelt, om in verband daarmede zijn maatregelen te kunnen nemen.

Het schot, die buitengewone kracht, welke onophoudelijk grooter wordt, maakt ook een punt van verschil uit. Het gebruik van de verschillende vuren verandert met de verbetering van de bewapening. De soort, de uitwerking, hangt af van den afstand, den loop van het gevecht, het doel dat men beoogt, het terrein, enz. Daarin liggen een zeker aantal veranderlijke factoren opgesloten waarmede men rekening moet houden, en handelwijzen waarvan de eene belangrijk beter is dan de andere. Moet men eerst onder den indruk van 't oogeblik den invloed dezer factoren nagaan? Neen, want dan zou men de meest tegenstrijdige resultaten verkrijgen.

Een halve eeuw geleden gold als regel, dat vuren op groote afstanden het teeken was van een slechte infanterie. Nog zijn

er officieren die op die verouderde uitspraak teren. Bij de tegenwoordige vuurwapenen is de afstand bijzaak. Ieder werkzaam vuur is goed, hoe groot de afstand ook zij, en een werkzaam vuur is zulk een waarmede men den vijand nadeel toebrengt. Dat is de eenige noodzakelijke voorwaarde om het vuren te veroorloven, en als die bestaat, is zij voldoende om het te wettigen.

Tusschen die theoretisch juiste beschouwingen en de toepassing ligt echter nog een groote afstand, en zij bevatten bovendien geen voldoende praktische leer. Wil men onderrichten, dan moet men het terrein der algemeenheden verlaten.

Alle infanterie- en artillerie-officieren zijn met het schieten bekend, zonder er echter altijd een volledige studie van gemaakt te hebben, daar de middelen hun daartoe ontbroken hebben. Velen zijn niet in de gelegenheid geweest de cursussen der schietscholen te volgen, en nog veel minder om zitting te nemen in commissies van proefneming, waar alle vraagstukken betreffende het schot door vakmannen onderzocht, vergeleken en besproken worden.

Omdat hij over die gegevens niet beschikt, is een officier niet in staat, naar behooren moeilijke vraagstukken op te lossen en, aan zichzelf overgelaten, zonder leiding, zonder raadgever, kan hij zich zeer goed vergissen. Men moet hem daarom kennis doen nemen van de werken der specialiteiten, en van de beste schema's waarin die werken samengevat worden.

Deze voorbeelden zijn voldoende om aan te toonen, dat er op marsch, in het gevecht, bij het schieten, in het kantonnement enz., maxima en minima in een en dezelfde formatie zijn. Tusschen die uiterste grenzen ligt een gemiddelde en dit is het normaal-schema. Als men het uitzet, bereikt men het maximum; als men het inkrimpt, komt men tot het minimum. Dit is geen persoonlijke opvatting, het zijn zeer stellige feiten.

Men begrijpt licht, dat een schema in zekere mate uitgebreid of ingekrompen kan worden, zonder zijn kenmerkend karakter te verliezen. Maar als men die maat overschrijdt, dan wijzigt

men de voorwaarden van zijn bestaan en verandert men het in zijn aard; men maakt er dan een ander van.

De grenzen van een schema, d. w. z. de bepaling van het maximum en het minimum, kunnen *à priori* aangeduid, zoo niet volkomen vastgesteld worden. De uitzetting of inkrimping mogen de hoofdzaak niet schaden; anders zou de bijzaak overheerschen en het schema van aard veranderen. De uitzetting mag dus niet tot verdubbeling, en de inkrimping niet tot halveering leiden. Hierdoor komt men tot den regel, dat het schema niet tot beneden de helft van het oorspronkelijke mag dalen of dit tot meer dan het dubbele uitbreiden. Deze hoeveelheden zijn niet willekeurig genomen; zij zijn zoowel logisch en wiskunstig als practisch.

Het schijnt wel dat men ten slotte zal toegeven, behalve op een punt, namelijk het gevecht. Men zal desnoods reglementeering in ieder opzicht toelaten, behalve wanneer het normale aanvalsvormen (normal-angriff) betreft. Op dit punt laten sommige liefhebbers van woordenstrijd zich door hunne geestdrift vervoeren en zijn zij onhandelbaar. Zij gelooven dat schema's niet mogelijk, en zoo al — dat zij niet voordeelig zijn. Wij hebben zooeven op beide twijfelingen geantwoord.

Alles samengenomen, houdt het normaal-schema rekening met alle elementen van een vraagstuk; het voegt die samen, en geeft als gemiddelde een handelwijze aan, die in de meeste gevallen toe te passen is. De buigzaamheid maakt de aanwending er van op de meeste terreinen mogelijk en levert het gemak op, het geschikt te maken voor toestanden van veranderlijken omvang. Het is dus uuttig.

Bovendien is het voordeelig. Het heeft waarde op zich zelf. Het is tegelijk een voorbeeld, een raadgeving, een punt van vergelijking of een richtsnoer.

Als vrucht van veel arbeid en van de ervaring, opgedaan tot op het oogenblik dat het schema werd opgesteld, bezit het een onbetwistbaar gezag. Niemand zou verstandig handelen met *à priori* aan te nemen, dat hij het beter zal doen, dat hij het er niet mede eens is, en dat hij er zich niet aan houden zal.

Gewoonlijk toch zou hij ongelijk hebben en minder goed handelen.

Wij willen gaarne aannemen, dat enkele scherpzinnige en inzichtvolle officieren in sommige bijzondere omstandigheden anders en beter zullen handelen. Wij willen niet trachten dit tegen te gaan; in tegendeel. Dat initiatief van enkelen kan te velde goede resultaten opleveren, en vooral in vredestand den vooruitgang bevorderen.

II.

De strijd in Duitschland. — De twee scholen. — De voorstanders der schema's.

Laat ons na deze voorafgaande beschouwingen den strijd over het opnieuw opgeworpen vraagstuk onder de oogen zien. Hij openbaart zich in het bijzonder in Duitschland. Onze buren, tuk op vooruitgang, hebben steeds naar vereenvoudiging gestreefd en getracht het aantal voorschriften te verminderen, welke de officieren in hun gehengen moeten prenten. Zich liever verlatende op het verstand dan op het geheugen, hebben zij gemeend, dat eenige aanwijzingen en grondbeginselen voldoende zijn en dat goed opgeleide officieren daaruit gemakkelijk de te volgen gedragslijn kunnen opmaken.

Sommigen gaan nog verder en verwerpen tegenwoordig alle methode, elken normalen vorm; men beweert, dat het initiatief, geleid door een degelijke opleiding der officieren, voldoende zal zijn om in elk geval de beste handelwijzen te vinden.

De volslagen opheffing van iedere reglementeering streeft klaarblijkelijk het doel voorbij. In Duitschland zou men daarvan minder bezwaren ondervinden dan in enig ander land, omdat men daar meer methodisch van aard is dan elders, waardoor men ten deele ontheven is van den plicht, om dien geest in de reglementen te brengen.

Niettemin stuit de voorgestelde hervorming toch ook in Duitschland op hevigen tegenstand. Vele officieren betwisten,

dat zij een vooruitgang zou zijn, en men ontwaart bij onze burens aan gene zijde van den Rijn twee tamelijk scherp tegenover elkander staande partijen, waarvan de eene de zijde houdt van den generaal Bronsart von Schellendorf, terwijl de andere den generaal von Boguslawski volgt. Deze twee Opperofficieren, beiden gunstig bekende militaire schrijvers, behooren niet meer tot het leger: de eene is kort geleden gestorven, en de andere heeft zijn ontslag uit den dienst genomen om vrijer voor zijne meeningen te kunnen nikkomen.

Die twee uitstekende persoonlijkheden, beiden evenzeer mannen van den vooruitgang, staan in vele vraagstukken tegenover elkaar, in het bijzonder wat betreft eersten oefeningstijd en reglementswijziging. Von Schellendorf verdedigde den driejarigen oefeningstijd en bestreed de normaal-schema's. Von Boguslawski wil beperking van den eersten oefeningstijd tot slechts twee jaren, en verdedigt de normaal-schema's.

Dit uiteenloopen van denkeelden is zeer merkwaardig, en waard om met zorg te worden nagegaan. Wij laten den duur van den oefeningstijd buiten bespreking om ons alleen met de normaal-schema's bezig te houden. De strijd strekt zich in Duitschland niet uit tot het vraagstuk in zijn geheel omvang, maar is daar uitsluitend beperkt tot normale gevechtsformatiën. Het betreft dus slechts een onderdeel en niet het vraagstuk in zijn geheel.

Volgens hunne gewoonte halen de Duitschers er wijsgeerige beschouwingen bij; zij schijnen het meer of min noodig te vinden, een dubbel overgehaald extract van diepzinnigheid te leveren, om een practisch vraagstuk op te lossen, waarvoor men in waarheid niet naar den zevenden hemel behoeft te vliegen.

Volgens den generaal von Boguslawski «zal de toekomst beslissen of de voor- dan wel de tegenstanders van de normale aanvalsformaties dieper zijn doorgedrongen in de kennis van de menschelijke natuur, zooals die zich openbaart op het gevechtveld, en van de invloeden welke den strijd beslissen.»

Hij hecht dus vooral waarde aan den invloed der karakters. Deze nu kan men in drie categoriën verdeelen: de krachtige,

de zwakke en die welke het midden daartusschen houden. Laten wij de stelling uit die drie standpunten beschouwen, en dan zien of het schema voordeelig, nuttig of schadelijk is.

De generaal von Schellendorf zegt van zijn kant: »De geheele questie hangt af van het antwoord op de vraag, of men kans heeft de waarde van iemand van middelmatige vermogens te verhoogen door hem meer en meer aan strenge vormen te binden, dan wel door te trachten zijn tactische kennis te vermeerderen door elk bijzonder geval met hem te overwegen.

In dezen gedachtengang komt het meer aan op de geestvermogens en de opleiding, dus op bekwaamheid, dan op karakter. Nu bestaan in bekwaamheid eveneens drie trappen: er zijn zeer bekwame, even bruikbare en middelmatige officieren. Laat ons nu ook het normaal-schema voor deze drie trappen beschouwen en de discussie wat hooger opvoeren, door toepassing op de verschillende onderdeelen van de oorlogskunst, en niet alleen op het gevecht, al ruimen we aan dit laatste natuurlijk de meeste plaats in.

De gronden welke voor het eerste stelsel pleiten kunnen als volgt worden samengevat:

In den oorlog, waar de gebeurtenissen elkaar snel opvolgen, moet men in een kort tijdsverloop een menigte zaken overzien en regelen. Men moet een wél voorziene bovenkamer en een goed geheugen bezitten, om dadelijk de meest passende beslissing te kunnen nemen.

De schema's vullen aan, waar de gave van vooruit te zien te kort schiet. Wanneer zij bestaan, past men ze toe; als zij ontbreken, aarzelt men ze in het leven te roepen. Wij hebben dat in vroegere tijden dikwijls gezien. Aan den verkenningsdienst, den ophelderingsdienst enz., deed men weinig of niets; men wist er niets van, men dacht er niet aan en als het er op aankwam, ontbrak de tijd om goede voorschriften samen te stellen. Het voordeel van pasklare vormen is, dat men de gewoonte krijgt zich daarvan te bedienen. Wanneer er niets is, doet men niets. Dan zegt men: Bedenk zelf maar iets! Dat is echter moeielijk, en weinigen kunnen het.

Men wiegt zich gaarne in slaap met het verleidelijk denkbeeld, geen andere dan volmaakte officieren te hebben, die alle goede eigenschappen, alle gewenschte kennis en ondervinding bezitten. Die officieren bestaan er ongetwijfeld, maar zij vormen de minderheid. De massa vereenigt niet in dezelfde mate alle voorwaarden van bruikbaarheid in zich. De pas aangestelden, de reserve-officieren, en die van het territoriale leger kunnen onmogelijk volkomen bekwaam zijn. De eersten hebben nog niet genoeg geleerd, de laatste hebben veel vergeten en zijn dus niet meer geheel op de hoogte. Moet men hen aan eigen ingeving overlaten of hen in hunne beslissingen leiden? Het antwoord is niet twijfelachtig.

Het schema vergoedt ten deele de onbekwaamheid, de gebrekkige kennis, het gemis van een helderen blik, de besluiteloosheid. Het geeft een oplossing die volkomen gereed gemaakt is. Zij is niet altijd de beste voor een bepaald geval, maar zal nooit een groven misgreep veroorzaken, en dat is al veel.

In dringende of moeilijke gevallen komt het schema de besluiteloosheid zoowel als het trage geheugen of een gebrekkig oordeel te hulp.

Zoo is de formatie van een cavaleriedivisie in gevechtsorde in drie liniën, door den generaal von Schmidt bedacht, overal een normaal-vorm geworden, ondanks hare bezwaren. Dat voorstel, oorspronkelijk levendig bestreden, is klaarblijkelijk in strijd met het eerste vereischte voor het gevecht van cavalerie tegen cavalerie: een enkele, maar zoo krachtig mogelijke schok, en niet: opeenvolgende schokken. Men zal weer tot een meer rationeele formatie komen, dat is niet twijfelachtig; maar intusschen zullen zij, die op het oogenblik van den aanval aarzelen om een besluit te nemen, beter doen den tegenwoordigen gebrekkigen vorm toe te passen dan te talmen.

De aanvoering van troepen in den oorlog is altijd moeilijk geweest. Die taak zal in de toekomst nog zwaarder worden. Zij zal ingewikkelder, samengestelder zijn. Alles zal een omvang verkrijgen waarvan men vroeger geen denkbeeld had. Er zullen

zich schrikwekkende toestanden, ernstige crisissen, cyclonen voordoen, welke de beste plannen doen mislukken. Er zullen oogenblikken komen, waarin de enorme hinderpalen, de hevigheid van het vuur, de kolossale verliezen en de grootte van het gevaar het helderste doorzicht in de war zullen brengen en den krachtigsten wil doen wankelen. Bij de snijptrekkingen van den aanval over open terrein bij voorbeeld, zullen zelfs de sterkste karakters een zeer verklaarbare ontroering ondervinden.

Worstelend met moeilijkheden van allerlei aard zal men, zonder zelfs een oogenblik van kalm nadenken te hebben, een besluit moeten nemen en daaraan bijna terstond gevolg geven.

Onderwijl verschillende wijzen van handelen als bliksemstralen voor den geest zullen komen, zal de madeelige werking der weifeling zich doen gevoelen. Een verslauwing der inwerking van de bevelvoering zal zich kunnen voordoen op het oogenblik, waarop zij zich juist het krachtigst moest doen gevoelen.

Het geneesmiddel daartegen wordt hoofdzakelijk gevonden in het normaal-schema. In kritieke oogenblikken is alles beter dan besluiteloosheid. Niemand behoorde in onzekerheid te zijn omtrent de telkens te volgen gedragslijn; en toch leert de ervaring dat aarzeling menigmaal voorkomt. Het komt er dus op aan, voorschriften en aanwijzingen te hebben, die in vrede tijd ingestudeerd en in den oorlog zonder meer toegepast kunnen worden.

Dan werkt de herinnering en doet zich de kracht der gewoonte gevoelen; het normaal-schema verschijnt voor den zoekenden geest, en in den twijfel waarin deze verkeert, past hij het toe — en hij heeft gelijk.

Sommigen verwaarloozen hun plicht uit onverschilligheid, zorgeloosheid of onwil. Anderen kunnen hun plicht niet doen, omdat zij dien niet kennen, omdat zij een juist inzicht missen, of wel door gebrek aan tegenwoordigheid van geest. Het gewicht der verantwoordelijkheid verlamt velen. Zij vreezen verkeerd te zullen doen, niet goed aan de inzichten van hunnen chef te beantwoorden, of zijn bevelen niet naar behooren op te

vatten. Het normaal-schema redt hen uit de verlegenheid. Het geeft een aannemelijk gemiddelde, dat de waarheid zeer nabij komt.

Is het voordeel voor den ondergeschikte, niet minder is het dit voor den meerdere. Deze geeft een bevel en heeft geen tijd er inlichtingen bij te voegen. Toch is het voor hem van veel belang te weten, hoe men zijne denkbelden zal uitleggen en in daden omzetten, welke vorm hij de belichaming aan zijne gedachte zal worden gegeven. Zonder die wetenschap zou hij niet gerust kunnen wezen en steeds bevreesd moeten zijn voor dwaling. Die vrees zou onophondelijk zijn geest bezig houden, welke integendeel vrij moet blijven van dergelijke bevangenheid.

De troepenaanvoerder heeft, evenals een koopman, een open rekening van winst en verlies. Hij trekt somtijds voordeel van de gelukkige invallen zijner ondergeschikten, maar méér komt het voor dat hij verliest door hunne fouten. Nu eens voldoet men niet, of niet op het juiste oogenblik, aan hetgeen hij voorgeschreven heeft; dan weder voert men het bevel in een geheel verkeerden geest uit. Het is een onmogelijkheid voor den aanvoerder om telkens uitvoerige instructies te geven. Hij is verplicht, zich op zijn onderschikten te verlaten wat de uitvoering in bijzonderheden betreft, en bijgevolg is het noodzakelijk, dat hij die een besluit neemt, en zij die het zullen uitvoeren, van weerszijden weten hoe het opgevat moet worden.

De ondervinding leert hoe moeielijk het dikwijls is elkaar te begrijpen, en het normaal-schema is een der beste middelen om daartoe te geraken.

De denkbelden van verschillende menschen, zelfs wanneer deze even bekwaam zijn in hun vak, zijn somtijds zeer uiteenlopend. Bij het beoordeelen van toestanden in den oorlog speelt het karakter gewoonlijk een grootere rol dan het terrein en de omstandigheden. Vandaar zooveel tegengestelde meeningen en zooveel misgrepen. De een, vol zelfvertrouwen en zorgeloos, zal zich slecht beveiligen, onvoldoende voorzorgen nemen en noch zijn krachten, noch zijn hulpmiddelen in verhanding brengen tot

de moeielijkheden; hij vertrouwt dat zijn geluk hem er wel uit zal redden.

Zijn buurman daarentegen is wantrouwend en angstvallig, en zal in hetzelfde geval tienmaal meer troepen gebruiken dan noodig is, voor alle gevallen voorzieningen treffen en alle stontmoedigheid missen.

Die afdwalingen liggen in de menschelijke natuur. De militaire opleiding is niet altijd toereikend om ze te vermijden. Het hoofddoel in den oorlog bestaat niet in de zucht om schitterende daden te verrichten, maar in het vermijden van noodlottige misgrepen. Hij, die de minste fouten begaat, is overwinnaar; en daarom is het noodzakelijk, het aantal en bovenal de grootte daarvan te verminderen.

Dat nu bereikt men door het normaal-schema; al naar hun karakter zullen de uitvoerders naar het maximum of het minimum overhellen; er zal zich eenig verschil voordoen, maar over het geheel zal er geen gebrek aan overeenstemming en samenhang zijn.

Zou men dergelijke voordeelen kunnen verkrijgen door zich te verlaten op ieders persoonlijke opvatting? Dat is minstens zeer twijfelachtig.

Men houdt staande, dat men te velde naar de ingeving van het oogenblik te werk moet gaan. Dat is juist en tevens onjuist. Laat men de hoogere aanvoerders buiten rekening, dan valt er in den oorlog niet veel te scheppen; het komt daar aan op uitvoeren, op het schikken van bekende handelwijzen naar terrein en omstandigheden.

Men ziet de dingen anders dan zij zich in werkelijkheid voordoen, en voert slechts een schijngrond aan, door te zeggen: omdat men in den oorlog naar de ingeving van het oogenblik moet handelen, is het noodzakelijk, de officieren te gewennen dit ook in vredestand te doen. Anders zou hun onvoorbereid initiatief voor den vijand uitloopen op de meest volslagen willekeur, op versnippering van krachtsnitingen en ten slotte op een verwarring, welke men tot elken prijs moet trachten te bezweren.

De ingeving van het oogenblik volgen is altijd onveilig, dikwijls gevaarlijk, soms onuitvoerbaar. Een cavalerie-charge dreigt op geringen afstand, komt plotseling uit een terreinplooi te voorschijn. De daartegen te bevelen handelwijze moet even plotseling worden uitgevoerd. 't Is onmogelijk, uit te leggen wat men wil, zelfs aannemende dat men dit zelf oogenblikkelijk weet. In dit geval o. a. heeft het reglement voorzien. Het geeft een voor altijd geldige aanwijzing, een algemeen bekende formatie, uit te voeren op het enkele commando: »verzamelen tegen de cavalerie". Al het menschelijk vernuft is niet in staat, iets beters dan die vier woorden te vinden, om een zoo snel opkomende crisis af te weren.

Dat voorbeeld is treffend. Vele andere, ofschoon minder sprekend, versterken de meening dat het volgen der ingeving van het oogenblik over het geheel genomen noodlottig, zoo niet onuitvoerbaar is. Men moet voornit weten wat men onder verschillende omstandigheden behoort te doen, en dan verder slechts geringe wijzigingen naar de omstandigheden behoeven aan te brengen. Dat schijnt de ware practische opvatting te zijn.

Bij exercitiën en vredesmanoeuvres gewent men de officieren aan toepassingen, die sterk afwijken van de normaal-schema's, om hen goed voor te bereiden voor hetgeen zij te velde te doen zullen hebben. Door hun initiatief bij de uitvoering te ontwikkelen, zal men hen in staat stellen in den oorlog goed te handelen; zij zullen dan voortzetten wat zij vroeger beoefenden, en zij zullen het goed ten uitvoer brengen. Die overweging pleit voor de normaal-schema's.

Deze verzwakken niet, zooals beweerd wordt, de gave van het initiatief, dat steeds in ruime mate zal kunnen worden toegepast. De bevelvoerenden zullen daartoe aanmoedigen en zelve de aandacht vestigen op de invloeden, de omstandigheden, de terreinen, waardoor wijzigingen worden gevorderd; en wanneer de meerderen hierbij in gebreke mochten blijven dan zullen de uitvoerders der bevelen ieder voor zich daartoe wel komen.

Men moet zooveel van het schema nemen als de omstandigheden toelaten. Men moet er sommige gedeelten van wijzigen, terwijl men andere onveranderd behoudt, doch daarbij vooral den geest en de bedoeling er van eerbiedigen, waardoor men handhaving van den samenhang en eenheid zal bevorderen.

Onder deze voorwaarden komt het schema, verre van het initiatief te snuiken, dit integendeel te hulp, door het te stennen en te leiden. Het verschaft bovenal punten van vergelijking. Het geeft het middel aan de hand om na te gaan, of de vastgestelde voorschriften al dan niet te uitvoerig zijn, om te weten of men overdrijft, dan wel niet ver genoeg gaat. Het houdt het initiatief binnen de juiste grenzen. Bijgevolg geeft het steun en kracht aan de genomen besluiten, omdat het vertrouwen inboezemt, door de zekerheid dat men op den rechten weg is.

Aan het oordeel van enkele personen, al zijn deze ook zeer ontwikkeld en bekwaam, kan nimmer zooveel waarde worden gehecht als aan dat van eene commissie of van een comité, waaraan alle Fransche en buitenlandsche gegevens verstrekt en in den boezem waarvan de verschillende stelsels en meeningen besproken en de voorgestelde methodes of handelwijzen proefondervindelijk zijn onderzocht. Leidt de uitspraak van dat lichaam: »ziedaar wat ons voor het oogenblik het beste voorkomt», dan mag men zich toch wel afvragen of vele officieren in staat zouden zijn een beter advies uit te brengen.

Daarom behoeft nog geen nader onderzoek of verdere bespreking, of het aanbrenge van verbeteringen te worden nitgesloten. Die zijn integendeel zeer gewenscht, want zij voeren tot vooruitgang.

Men betwist niet het nut van den arbeid der woordvoerders en specialiteiten; men verwerpt slechts den reglementairen vorm die aan hunne gevolgtrekkingen gegeven wordt. Het wezen der zaak blijft dus onaangetast.

Om die gevolgtrekkingen ter kennis van alle officieren te brengen, is het niet aan te bevelen hun de rapporten, inlich-

tingen en alle documenten betreffende het onderzoek van elk vraagstuk over te leggen, en door iedereen daaruit te laten halen wat hem gevoegelijk voorkomt. Het schijnt beter, hun een overzicht met de gevolgtrekkingen van de commissies of comité's te geven, in de vorm van aanbevelingen, handleidingen, voorschriften, of eindelijk reglementen, met uitnoodiging er kennis van te nemen of er zich naar te gedragen, totdat zij door een nieuwen vooruitgang zullen worden gewijzigd. In dien zin verlangt de generaal von Boguslawski een bepaalden vorm voor de uitvoering van den aanval bij de eenvoudigste onderstelling, d. w. z. in open terrein. Dien vorm zal men op het oefeningsterrein moeten toepassen. Bij manoeuvres of te velde zal dit overal moeten geschieden waar het terrein zulks zal toelaten. Men zal er dan het voordeel uit trekken, dat men hem sedert lang in vredetijd beoefend heeft; en laten de omstandigheden niet toe hem onveranderd te gebruiken, dan zal men hem wijzigen, zooals vanzelf spreekt.

Het normaal-schema — wij herhalen het — is een grondslag en niets meer. Het moet geen bindend keurslijf, geen onvervormbaar model zijn. Dat is ook de juiste slotsom, waartoe de generaal von Boguslawski komt, die het als volgt omschrijft:

»Mijne voorstellen laten veel ruimte over voor het initiatief »der troepen-officieren. Het komt niet in mij op, de aanvoering »der compagnieën in bijzonderheden te willen reglementeeren, »zooals b.v. het aantal sectiën dat opgelost, of het aantal »compagnieën per bataljon dat in het gevecht gebracht moet »worden.»

Wij deelen die zienswijze geheel en al. Het Fransche reglement gaat te ver, met al die bijzonderheden tot in het overdrevene nauwkeurig te regelen. De compagnie moest vrijgelaten worden om, naar de omstandigheden, een, twee, drie en zelfs als het noodig was vier, sectiën op te lossen. Eveneens moest het bataljon dit met een, twee, drie of zelfs vier compagnieën kunnen doen, als het zich op andere wijze een reserve kon vormen. Het is reeds bijna 20 jaar geleden, dat ik in mijn *Tactique de combat* (1872) voorgesteld heb, die vrijheid aan

de kleine eenheden te laten. Ik ben niet van meening veranderd, verre van daar.

De ervaring van alle tijden, van de mannen die het meest oorlog gevoerd hebben, pleit ten gunste der normaal-schema's.

In de oudheid waren de vormen uitermate stram. De Romeinse legers marcheerden, kampeerden, streken, ten tijde van de consuls, altijd op dezelfde wijze, onafhankelijk van het terrein, het klimaat, de tegenstanders en de omstandigheden. Zij ontleenden een groot gedeelte van hunne waarde aan hunne grondige kennis van hetgeen zij altijd te doen hadden en volvoerden dat onverbeterlijk.

Het tijdperk van de ridderschap heeft het nemen van voorzorgen, de logica, de wetenschap verworpen. Lichamelijke kracht en zedelijke moed werden voldoende geacht. De luim van het oogenblik werd het eenige voorschrift. Men gaf daaraan den schoonen naam van inspiratie. Deze bezweek voor kennis en bekwaamheid.

De renaissance was een tijdperk van reactie. Zij verviel in een tegenovergesteld uiterste, in overdreven methodisme. Het duurde lang eer men zich daaraan ontworstelde.

De snelle wijze van oorlogvoeren, de bewegingsoorlog, leidde de inzichten weder in tegenovergestelde richting. Nadat alle methodes waren weggevaagd door het genie van Napoleon, wiens onbetwist gezag niet van initiatief hield, zag men wel onmetelijken voorspoed en roemrijke overwinningen, maar weinig wezenlijken vooruitgang in de krijgskunst.

Men zou zich echter vergissen, als men meende dat er in dien tijd geen normaal-schema's waren.

Men haalt gaarne het gezegde van Frederik II aan: »Zoo-veel verschillende terreinen, zooveel verschillende veldslagen." Dat is uit een strategisch oogpunt ten deele waar, doch onwaar in de tactiek. Het algemeene plan wordt gewijzigd, dat is niet twijfelachtig, maar de tactische uitvoering blijft gewoonlijk in een zeker tijdvak onveranderd. De generaal Morand bevestigt het met de woorden: »Ik heb gedurende vijftien jaar oorlog gevoerd, en steeds overwonnen, zonder iets anders dan bataljons-colounnes gebruikt te hebben."

Zijn collega's gingen evenzoo te werk. Het schema bestond dus en men kwam er onophoudelijk op terug.

Later ontstond door de „zelfstandige school”, en vooral door de Afrikaansche veldtochten, in Frankrijk minachting voor degelijke opleiding en afkeer van methodes. De groote formule luidde toen: zich maar zien te redden. Men moest het zeil maar maar den wind hangen.

De maarschalk Bugeaud heeft die axioma's der onkunde op onverbetterlijke wijze weerlegd. Andere zeer verdienstelijke generaals die evenals hij dachten, beijverden zich het denkbeeld weder ingang te doen vinden van de noodzakelijkheid, om het krijgsmansberoep te beoefenen, en om in vredetijd te leeren wat men in den oorlog moet doen.

Deze roemrijke overlevenden van het eerste keizerrijk wisten bij ondervinding, hoezeer hun de kennis der oorlogvoering ontbroken had, vooral bij het begin van hunne loopbaan: en voor hunne opvolgers wilden zij daarom een beteren toestand verkrijgen.

Zij oordeelden het noodzakelijk hunne herinneringen te ordenen, eene verzameling te maken van de beste handelwijzen, welke toegepast waren in de veldtochten waaraan zij deel genomen hadden, en hunne gedenkschriften van den oorlog aan de nakomelingschap na te laten.

Aan hen is het te danken, dat onze oude reglementen, in het bijzonder die betreffende den dienst te velde, instructies bevatten voor het gevecht, den aanval op vestingen, voor detachementen, verkenningen, voorposten en konvooien.

Men begreep in dien tijd, dat lange tijdperken van vrede langzamerhand de officieren doen verdwijnen die bekend zijn met de practijk en met de in de laatste oorlogen opgedane ervaring, zoodat een volgende oorlog gevoerd moet worden met officieren, die voor het meerendeel nooit aan een veldtocht hebben deelgenomen. Men oordeelde het daarom nuttig, hun gemis aan ervaring aan te vullen, door hun een overzicht te geven van de wijze waarop hunne voorgangers die vraagstukken oplosten.

Men onderstelde dat men bij het begin van een veldtocht, aan officieren die verplicht zijn te handelen en te beslissen voordat zij door de praktijk een persoonlijk gevoelen hebben kunnen verkrijgen, een dienst zou bewijzen, door hen te onderrichten, voor te bereiden, hun raad te geven en aanwijzingen te verschaffen, terwijl men hen behoedde voor het maken van fouten in de eerste oogenblikken.

De normaal-schema's hadden dus, volgens de meening onzer voorouders, ten doel, het gemis aan ervaring en praktijk aan te vullen; en onze in dien gedachtengang samengestelde reglementen waren even merkwaardig door hunne redactie als door militaire wetenschappelijkheid.

Men was dus zeer verwonderd, te zien, dat prins Frederik Karel van Pruisen zich in zijn werk »La manière de combattre les Français" als volgt uitliet:

„Er bestaat bij de Franschen geen enkele gevechtsorde, geen vorm die voor alle omstandigheden geldig is. De wijze waarop de troepen in het gevecht moeten worden gebracht, wordt overgelaten aan het initiatief der aanvoerders, die van hun kant weer rekenen op de kennis der lagere bevelhebbers en het juiste inzicht der soldaten. De Fransche soldaat marcheert steeds vooruit; dat is de Fransche tactiek in al haar eenvoudigheid. De vorm komt er weinig op aan; hij verschilt naar het doel, het terrein, de bewegingen en de fouten van de tegenpartij."

Het is onmogelijk meer dwalingen oopen te hoopen en zich sterker te vergissen. De prins verwarde het gevolg met de oorzaak. Onze reglementen hebben steeds zeer leerzame, zeer verstandige, zeer practische schema's gegeven. Men heeft dikwijls verzuimd ze toe te passen en de resultaten hebben ongelukkigerwijze doen zien, hoe groot ongelijk men daarin had. Toen zich moeielijke toestanden voordeden was men niet op de hoogte en men kon er zich niet uit redden.

In de normaal-schema's zit dus wel iets goeds.

III.

De tegenstanders der normaal-schema's.

De tweede school, welke eene tegenovergestelde stelling huldigt, plaatst enkele argumenten op den voorgrond, die over het geheel slechts in schijn iets bewijzen.

Zij verwijt aan de schema's, dat deze den geest onachtzaam, het oordeel traag, de besluitvaardigheid waardeloos maken, en goede hoedanigheden en karakters verzwakken in plaats van die te ontwikkelen. Men is van oordeel dat de officier, wetende dat hij bekende schema's voor de meest voorkomende omstandigheden heeft, zich daarmede tevreden zal stellen en noch eigen inzicht volgen, noch zijn gezond oordeel, noch zijn verstand gebruiken zal.

Men voegt er bij dat de officier in dit stelsel er toe gebracht zal worden, het doel van de handeling: aanval, marsch, voorposten, verkenning enz., uit het oog te verliezen, om slechts te letten op de wijze van uitvoering. Dan zal hij, in plaats van de beste oplossing te zoeken en over elk geval na te denken, het gemakkelijker en eenvoudiger vinden om zijn toevlucht te nemen tot het normaal-schema, onverschillig of het al dan niet past voor den bijzonderen toestand.

Het averechtsche van deze redeneering springt in het oog. Het schema toch is niet onveranderlijk, het terrein wijzigt steeds de toepassing er van. Het is niet zoo gemakkelijk om het in zijn schakeeringen met de omstandigheden overeen te brengen, en de aandacht zoowel als de geestvermogens der officieren zullen genoeg worden bezig gehouden; want veranderingen hebben voortdurend plaats, al behoudt men steeds hetzelfde algemeene denkbeeld.

Het schema is nutteloos, zoo zegt men verder. Het is onvoldoende, of voldoet volstrekt niet, voor de eischen welke de oorlog noodzakelijk stelt. De verscheidenheid der terreinen, de grootere of geringere uitwerking van het vijandelijke vuur op bepaalde oogenblikken, het verschil in waarde der troepen of

van hunne aanvoerders, maken het toepassen van eenvormige regels onmogelijk.

Deze bewering wordt door de ondervinding gelogenstraft. Ten allen tijde zijn eenvormige tactische handelwijzen toegepast onder zeer verschillende omstandigheden en op uiteenlopende terreinen, en zij hebben goede resultaten opgeleverd.

Uitgaande van het verkeerde denkbeeld, dat het schema alleen past voor een gegeven terrein en een bepaalden toestand, ziet men er een ernstig gevaar in. De troepen, die gewend zijn aan een schema, en zich in omstandigheden bevinden waarin het niet te gebruiken is, zullen weifelen, in onzekerheid verkeereren wat te doen, en ten slotte in verwarring geraken.

Deze bewijsgrond mist alle kracht, om dezelfde redenen als de voorafgaande. De vooropgezette stelling toch is onwaarschijnlijk.

Men vreest dat het schema, bij een toestand waarvoor het niet denkt en waarin het niettemin wordt toegepast, altijd tot een ramp zal leiden en dat men, indien op eenig oogenblik iets anders moet worden gevonden, in verlegenheid zal zitten, omdat men door de gewoonte om onder den invloed van een bepaalde stuwkracht te handelen, verleerd heeft zich zonder deze te redden. Bestaan daarentegen geen schema's, dan zullen de officieren verplicht zijn om in vreedstijd aanhoudend zelfstandig beschikkingen te nemen, en de gewoonte verkrijgen om na te denken en zich een denkbeeld te vormen omtrent hetgeen hun in deze of gene omstandigheid te doen staat.

Dezen gedachtengang vervolgende beweert men, dat de officieren in den oorlog vreeselijke teleurstellingen zullen ondervinden, als zij de normaal-schema's willen gebruiken, die door hen voor uitstekend worden gehouden en waarvan zij dan de onwaarde zullen inzien. Al weder een onbewezen stelling: als zoo iets gebeurde, zou het alleen bewijzen dat de schema's slecht zijn. Dit is herhaaldelijk het geval geweest bij natiën die achterlijk waren op den weg van den vooruitgang. Maar wanneer het schema erkend is als voor 't oogenblik het beste te zijn; wanueer het op den hoogsten trap staat van de tot

heden verkregen kennis, dan kan het noch slecht noch machteloos zijn en evenmin tot teleurstelling leiden.

Aan de normaal-schema's wordt verweten dat zij het initiatief verlammen, zoo niet dooden. Dat is de voornaamste grief. Men viert hier den vrijen teugel en streeft het doel voorbij. Men verwerpt iedere reglementeering, iedere methode, iederen bepaalden vorm. Daaraan verwijt men, dat zij de kennis verstikken, het genie verstompen, krachtige opwellingen onderdrukken, goede oorlogseigenschappen onvruchtbaar, den mensch tot een aap maken, enz. enz.

Dit alles is voorzeker niet nieuw, doch wordt daarom niet meer waar. Die oude kost, al wordt zij opgewarmd, blijft niettemin oude kost. Zij hebben hem dikwijls genoeg opgedischt, die vroolijke snuiters, die stoute avonturenjagers, gereed om met iedereen te vechten zonder zich om den afloop te bekommeren, altijd vertrouwende op hun goed geluk om zich uit de verlegenheid te helpen, maar die, als het er op aankwam, zich gewoonlijk slecht of in het geheel niet wisten te redden. Als men hun rekening opmaakte, zou men zien dat zij meer slagen ontvangen dan gegeven hebben.

Die tijd is voorbij. De oorlog heeft een andere gedaante aangenomen: noch het werktuigelijk noch het wetenschappelijk gedeelte mag verwaarloosd worden. De getalsterkte weegt zeer zwaar en legt de vrijheid aan banden. Daarom is het te verwonderen dat een overdreven initiatief, volmaakte vrijheid en een algeheele zelfstandigheid worden geeischt.

Zij die reglementeering verafschuwen, omdat zij de bezwaren daarvan inzien doch met de voordeelen geen rekening houden, roepen nit: Als men in vreedstijd stelselmatig het initiatief onderdrukt, en dit te velde plotseling noodig blijkt, zal het een ernstig gevaar in plaats van een kostelijk hulpmiddel opleveren.

Zoo stelt men de zaak verkeerd voor, om zich het gemakkelijke genot te verschaffen die te bestrijden. Het is een volmaakt scheeve voorstelling, officieren in den oorlog te vergelijken met schooljongens in de vacantie, die van hunne vrijheid

gebruik maken om zich aan allerlei buitensporigheden over te geven. Men moet het initiatief aanwakkeren, *overal* en altijd, en dat doet men: alleenlijk moet men van dat initiatief al het goede nemen en de gebreken vermijden. Dat is het doel en het resultaat van de normaal-schema's.

Zelfs zij, die onder den naam van initiatief volkomen zelfstandigheid eischen, weten zeer goed hoe overdreven en onmogelijk dit is.

Als men nalaat eenvormige wijzen van handelen vast te stellen, hij voorbeeld betreffende den samenhang van troepen die aan een aanval deelnemen, zal men tot versnippering van krachtsnitingen komen, terwijl alleen het richten daarvan op één doel den gewenschten nitslag kan verschaffen. De tweede school, zoo men wil de „zelfstandige”, ontkent dat ook niet; zij hoopt echter het doel te bereiken door militaire opleiding en opvoeding.

Zij gelooft dat men geen schema van noode heeft, als de wil van allen geleid wordt door een onderricht, dat ver genoeg uitgestrekt en in dezelfde richting gegeven wordt. Wanneer de officieren in dezelfde school gevormd, en gewend zijn geworden om de zaken op dezelfde wijze te zien, zullen zij aan hun vrijen wil overgelaten kunnen worden, zonder dat men behoeft te vreezen dat zij op verschillende of niteenlopende wijzen zullen handelen.

Daarom prijst generaal von Boguslawski sterk aan, onderzoek te doen naar een wijze van opleiding, die werkelijk als voorbereiding tot het moderne gevecht kan dienen, en komt hij op tegen het volhardend streven om schoolsche vormen voor te schrijven, en tegen het nuttelooze beperken van het initiatief der onderaanvoerders.

„Het doel,” zegt hij verder, „moet zijn, iedereen voor te bereiden tot zijn oorlogswerkkring. Nu maken de te velde te nemen maatregelen een geheel uit, waarin orde moet blijven bestaan, ondanks het verschil van inzichten en de verscheidenheid der vormen. Men zal die voorwaarden in vredestijd nabij komen, door aan de commandanten der eenheden een zekere vrijheid te laten, die zich schijnbaar als een onregelmatigheid

zal voordoen, maar die toch zal blijven binnen de grenzen van een gemeenschappelijke handeling."

Dat is een droom, waarvan de verwezenlijking zeer twijfelachtig is. Bovendien: vrijheid die aan een grens gebonden is, is dat vrijheid?

Men wil niets weten van een voorafgaande vaststelling, zelfs door de meest bevoegden, van hetgeen gedaan moet worden. Tegelijkertijd wil men zich laten leiden door overweging van de maatregelen, die in ieder bijzonder geval genomen moeten worden. Wie deze overwegingen houdt, kan zich vergissen; men heeft misschien niet alle gevallen onderzocht, of wel men kan zich niet alles herinneren wat goedgekeurd of veroordeeld is. Iedereen is vrij in zijne keuze, en in dat onbestemde kiezen is wel „zelfstandigheid," doch niet veel ondergeschiktheid te vinden.

Deze laatste gelooft men te zullen verkrijgen door een deugdelijke en eenvormige opleiding. Volgens sommigen zal de kracht der gewoonte alléén, in hachelijke omstandigheden tot op zekere hoogte in de tekortkomingen van de bevelvoering kunnen voorzien. Om die gewoonte te verkrijgen, moet men die zaken noodzakelijk een aantal malen beoefend, bepaalde maatregelen genomen, en deze volkomen — en door iedereen op dezelfde wijze — in vleesch en bloed hebben doen opnemen.

Maar dan worden die zaken, die maatregelen welke men instinctmatig in den oorlog moet uitvoeren, toch ook uitgevoerd volgens schema's, wel is waar niet voorgeschreven in een reglement, maar door de gewoonte ontstaan. In plaats van in een boek gedrukt, zijn zij in het geheugen gestampt. Men verkrijgt feitelijk overleveringen, overgebracht met de stem in stede van op papier en dus, alles wel beschouwd, zoo wat precies hetzelfde.

De vurigste voorstanders van de volkomen zelfstandigheid geven dit stilzwijgend toe. Zij verzetten zich tegen elken normalen maatregel, tegen iedere vaststelling van eene formatie, en voegen er dan bij: „Iedereen moet doordrongen zijn van de beginselen van het reglement, en die naar omstandigheden toepassen".

Er wordt dus iets voorgeschreven dat het initiatief beperkt.

Dit blijkt nog meer door de bewering, dat »het laatste bedrijf van het gevecht, de beslissende aanval, aan elke nauwkeurige reglementeering ontsnapt". Men geeft dus toe, dat vóór de laatste phase een inmenging van het reglement niet zonder nut is. Dat is reeds iets.

Het Deutsche reglement van 1888 bevat een instructie voor het gevecht en voegt daaraan toe: »Iedere andere verordening, ten doel hebbende den aanvalsvorm nauwkeurig aan te geven, is verboden."

Met andere woorden beteekent dit: »Houdt u aan het reglement." Het initiatief wordt dus beperkt. Alhoewel dit reglement vaag en weinig positief is, terwijl het een ruime plaats voor het initiatief laat, schrijft het toch iets nauwkeurig voor, maar juist hiervan maakt men het een verwijt en wil men niet meer weten.

Men blijft vasthouden aan het denkbeeld, dat beginselen slechts zeer langzaam worden gewijzigd en dat de vooruitgang voornamelijk bestaat in verandering van den vorm der uitvoering. Daaruit leidt men af dat men zich moet onthouden van het geven van bindende voorschriften: aan de kennis der grondbeginselen moet men genoeg hebben.

Zoo blijft men op twee gedachten hinken.

Het reglement, zegt men, moet zich bepalen tot het aangeven van grondbeginselen; de keuze der middelen behoort te worden overgelaten aan het oordeel van hen, die met de uitvoering belast zijn.

Er bestaan geen abstracte beginselen. Dat zijn voor het meerendeel holle woorden. De oorlog brengt verplichtingen en eischen mede. De macht der omstandigheden legt den wil aan banden. Als men de verplichtingen en eischen noemt, waaraan voldaan moet worden, is dat reeds een soort van aanwijzing en reglementeering.

Als de uitvoerders de keuze der middelen hebben, moet men hen daarvoor opleiden, hun de vormen onderwijzen die mogelijk te bezigen zijn. Men zal er toe komen, hun de geschiktste in

deze of gene omstandigheid, de beste in bepaalde gevallen aan te wijzen; in werkelijkheid zijn dat schema's, die onder hun aandacht worden gebracht.

De zelfstandige school geeft dit niet toe. Zij wil niets van een regel hooren. Het schijnt, dat de naam haar meer tegenstaat dan de zaak. In het kort kan men hare leer aldus samenvatten: wanneer door een degelijke en eenvormige opleiding de officieren alle schema's goed zullen kennen, zal het onnoodig zijn er in de reglementen melding van te maken.

De nieuwere militaire werken zijn belangrijk. Zij bevatten uitstekende zaken. Zij wijzen op een vooruitgang. Men leest ze met genoegen. Soms echter worden de overtuigingen er wel wat heftig en beslist in uitgesproken. Zij houden niet genoeg rekening met de eischen der practijk en met de ondervinding, en dat is zeer natuurlijk.

De jongere officieren verheerlijken nit den aard der zaak het initiatief. Hun verbeeldingskracht komt in opstand tegen knellende banden. Zij verzetten zich tegen de normaal-schema's, die zij met verwenschingen overladen. Maar toch, zoodra het gezond verstand en de logica hunne rechten hernemen, eindigen zij met in hunne geschriften formaties, maatregelen en middelen van uitvoering als de beste aan te bevelen. Zij geven daaraan wel niet den naam van normaal-schema's, maar het komt niettemin op hetzelfde neer, en dat is wel het beste bewijs voor het recht van bestaan daarvan.

IV.

Initiatief. Zelfstandigheid. Eischen der gemeenschap.

Het initiatief is een uitstekende zaak. Men kan het bij de officieren niet te veel ontwikkelen. Maar het heeft ook zijne bezwaren, waarvan het voornaamste de zucht naar onafhankelijkheid is, een betreurenswaardig gebrek in een leger.

De schrijvers der beide scholen vreezen het onbeperkte initiatief, een onbekende kracht, waarvan men de gevolgen niet

kan overzien. Men beseft wel dat dit gevaarlijk is. Als ondoordachte uiting van de individueele en uit haren aard eigenzinnige vrijheid, schijnt het onvereenigbaar met samenwerking, gemeenschapsgevoel en tucht.

Initiatief en zelfstandigheid hebben punten van aanraking. Het is echter noodig ze niet met elkander te verwarren en de grenslijn tusschen beide scherp te trekken.

In Frankrijk is men nog al eens geneigd om ieder op zijn eigen gelegenheid oorlog te voeren; dit is een overblijfsel van den geest uit den riddertijd. Vandaar die voorliefde voor speciale korpsen, onverschillig of deze al dan niet recht van bestaan hebben, voor al die nieuwigheden welke men in tijdperken van beroering uit den grond ziet oprijzen: *éclaireurs*, *franc-tireurs*, *partijgangers*, *vrijwilligers*. Men houdt veel van afzonderlijke groepen, die ieder hun eigen weg volgen. Dit zijn alle uitingen van de zelfstandigheid, waarop men zoo belust is.

De Duitscher, langzaam, koel, methodisch, onderdanig van natuur, moet warm gemaakt, overprikkeld en aangezet worden tot het nemen van initiatief, dat niet in zijn aard ligt. De Franschman, met zijn warm, hartstoechtelijk, onstuimig bloed, moet eerder in toom gehouden worden. Verzot op vrijheid, ongaarne den tengel voelend, heeft hij een afkeer van vaste regels, waarvan hij de noodzakelijkheid, uit het oogpunt van wederzijdsche ondersteuning, niet inziet.

De omstandigheden zijn dus niet gelijk en gedoogen niet dezelfde oplossing. Wat de Duitsche schrijvers verlangen, is niet even dringend bij ons noodig. Daarin ligt de dwaling.

Die eenigszins overdreven eischen zijn het werk van edelmoedige geesten, die den schijn voor het wezen aanzien. De practijk is niet op de hand van hunne theorieën. Men heeft ten allen tijde meer vrijheid van handelen voor alle opeenvolgende rangen geëischt. Men heeft die dikwijls vrijwillig of gedwongen verleend, maar, wat verwondering wekt is, dat zoo weinig van de verleende vrijheid gebruik werd gemaakt. Op enkele uitzonderingen na waren de officieren meer verlegen dan ingenomen met een te groote vrijheid van handelen en maakten zij

daarvan een zeer omzichtig gebruik, terwijl zij zoo spoedig mogelijk weder eene hoogere leiding volgden.

In den oorlog zijn, evenals overal, slechts weinig meesters en daarentegen eene groote menigte executanten. Deze laatsten stellen ijver, geestkracht, verstand, bekwaamheid, inzicht enz. in dienst van eerstgenoemde; maar in dat concert moet de gedachte van den meester gevolgd worden, en iedere executant kan niet verlangen ook componist te zijn. Slechts een verward en valsch geluid zou het onvermijdelijk gevolg daarvan zijn.

Onder hen, die zoo krachtig op zelfstandigheid, onder den naam van onbegrensd initiatief, aandringen, vinden wij geen enkelen grooten meester. Men moet wel onderscheid maken tusschen de schrijvers die voor stelregels en schema's partij trekken, en hen die ze gemaakt hebben. Deze laatsten zijn baanbrekers en hebben nieuwe wegen geopend en ontdekt. Achter hen komen de navolgers, dikwijls zeer begaafde personen, die variaties maken op de thema's der meesters --- deze somtijds volkomener maken, maar ze in den regel bederven met de bedoeling ze te verbeteren.

Ijver, geestdrift, vlgheid van opvatting zijn kostbare hoedanigheden, die men niet te veel kan aanmoedigen; maar door overdrijving kunnen zij noodlottig worden en den goeden uitslag van sommige berekeningen in gevaar brengen. Dat hangt af van den graad of de mate der toepassing, zooals van zelf spreekt. Ook de meest vooruitstrevenden, de vrijzinnigsten erkennen, dat initiatief niet hetzelfde is als zelfstandigheid, eigenzinnigheid of willekeur, en dat het beperkt en begrensd moet zijn. Op dit punt stemmen de twee scholen overeen.

Men kan op eenzelfde terrein niet iedereen naar zijn eigen inzicht en op de meest tegenstrijdige wijze laten optreden. Omstandigheden en terrein dezelfde zijnde, zonden, onder de aldus aangenomen formaties, onvermijdelijk goede en slechte zijn; een verschrikkelijk gebrek aan samenhang zou er het gevolg van wezen, en niemand zal dan ook zulk een ongerijmdheid durven aanraden.

Het is onmogelijk, alle krachtsnittingen in éene richting te

doen werken, als men onbeperkt initiatief toelaat. Met de beste voornemens van de wereld ziet ieder toch de zaken op een andere wijze. De een beschouwt een krachtsuiging wenschelijk in deze, een ander in tegengestelde richting. De eene wil de ontknooping verhaasten, de andere acht het geraden ze op minder snelle wijze te verkrijgen.

Toch moet samenwerking en overeenstemming worden verkregen van alle richtingen, karakters, en door meer of minder geldige redenen gerechtvaardigde opvattingen. Anders ontstaat oneenigheid en besluiteloosheid en is eene nederlaag onvermijdelijk.

Overeenstemming wordt verkregen door ondergeschiktheid, de tegenvoeter van de te ver gedreven zelfstandigheid, die toch het initiatief niet uitsluit. Trapsgewijs is iedere aanvoerder van een onderdeel ondergeschikt aan den wil van een hooger, en zodoende gaat men recht op een gemeenschappelijk doel aan, zonder de krachten te versnipperen. Het initiatief wordt door de ondergeschiktheid noodzakelijk begrensd.

In zooverre het initiatief uitgeoefend wordt in den geest der gegeven bevelen of instructies, is het goed. Zoodra het in een verkeerde of tegengestelde richting werkt, is het noodlottig.

Dit laatste zou het geval zijn, als iedereen — alleen lettend op de ruimte waarin hij zelf optreedt — wilde oordeelen en handelen naar hetgeen hij ziet, zonder met het geheel en de eischen der gemeenschap rekening te houden. Vandaar zooveel misplaatst initiatief, goed nit een bijzonder, maar verkeerd uit het algemeen oogpunt.

In de groote worstelingen tusschen legers staat men dikwijls voor eischen, waarvan de eene veel dringender is dan de andere en waaraan men niet tegelijk kan voldoen. De minder dringende moeten aan de meer klemmende opgeofferd worden en bijgevolg doen zich veel gevallen voor, waarin men weerstand moet bieden aan de zucht om door eigen initiatief plaatselijk voordeel te behalen.

Zoo opgevat is het initiatief een kostelijke eigenschap. Terecht streeft men er met alle kracht naar dit aan te moedigen en te

ontwikkelen. Maar op zichzelf vormt het niettemin geen universeel wondermiddel, dat in alles voorziet. Men gaat te ver als men zegt: het initiatief is alles. Niets is absoluut.

De aanvoerder die hier of daar afzonderlijk optreedt, vindt een ontzachtelijk groot veld voor zijn initiatief. Dit wordt echter noodwendig beperkt wanneer hij met andere eenheden moet samenwerken. Zijne handelingen zijn dan gebonden door die zijner nevenaanzoekers en zijn vrijheid wordt beperkt door de eischen van de gemeenschap. Zooveel te meer neemt het initiatief voor ieder militair af, die onder de bevelen van een hooger aanzoeker staat. Hij moet slechts naar de inzichten van zijn meerdere handelen.

In het initiatief zijn verschillende graden. Onbeperkt voor den zelfstandigen aanzoeker, is het betrekkelijk voor hem die in samenwerking met anderen handelt, terwijl het voor den ondergeschikte uitsluitend de wijze van uitvoering betreft. Het ontwerp, de berekeningen, de beslissing en de leiding behooren bij den Opperbevelhebber te blijven; iedereen moet zich daarnaar gedragen en alle krachten inspannen om de middelen tot welslagen te vinden.

Zoo verkrijgt men een vereeniging van initiatief en ondergeschiktheid, en voorkomt men te groote zelfstandigheid.

Het Duitsche reglement bevat de volgende zinsnede: »Welke gebeurtenissen zich ook voordoen, al waren het de meest buitengewone, de officieren moeten, zonder voor de verantwoordelijkheid terug te deinzen, het initiatief nemen om het doel te bereiken, zonder uitvoerige bevelen van hunne meederen af te wachten.»

Dat voorschrift is getrokken uit onze Fransche reglementen. Het doet zien wat wij hierboven zeiden, namelijk dat initiatief bij de uitvoering aanbeveling verdient. Hierbij is het een noodzakelijk vereischte, bij gevolg ten allen tijde een plicht, en niet in strijd met normaal-schema's.

Initiatief kan door iedereen worden toegepast op de uitvoering, maar slechts door enkelen op de samenstelling van het plan. Dit laatste behoort tot den werkkring van de hooger bevel-

voorders. De toepassing is zeer verschillend. Dezelfde grondvorm moet op verschillende manieren worden gewijzigd, afhankelijk van het oogenblik en het terrein. Deze wijzigingen naar het terrein en de omstandigheden, zoomede naar de maatregelen van den vijand, verschaffen gelegenheid te over om onophoudelijk het initiatief te laten werken.

Men zegt terecht, dat de meerdere niet in al te kleine bijzonderheden moet afdalen waarin zijn leidende gedachte zou opgaan, maar dat hij de wijze van uitvoering daarvan behoort over te laten aan het initiatief zijner ondergeschikten: maar dat initiatief wordt ontegenzeggelijk beperkt door de bevelen en instructies, waarvan men niet kan afwijken zonder de eenheid van handelen te verbreken. Dit moet men niet vergeten.

Wij roeren hiermede een hoogst belangrijk vraagstuk aan, dat de kern uitmaakt van het militaire wezen. Niemand betwist de noodzakelijkheid der gehoorzaamheid zelve, maar toch gehoorzamen velen op de hun eigen, zeer afwijkende wijze. De een doet precies wat hem bevolen is, niets minder, maar ook niets meer. Wat er ook gebeuren moge, welke ook de gevolgen zijn, hij wast zijn handen in onschuld. Hij meent niets meer verschuldigd te zijn, want hij heeft gehoorzaamd. Hij heeft gezondigd door gebrek aan initiatief.

Een ander is overal tegelijk, zoekt naar de beste middelen om het aangewezen doel te bereiken; hij loopt door het vuur om het plan te doen slagen, zelfs al keurt hij het niet goed. Hij tracht zich geheel in te werken in de denkbeelden van zijn aanvoerder; hij verzuimt geen enkel middel; hij past het ware initiatief toe.

Een derde legt — dikwijls onwillekeurig — de door hem ontvangen order verkeerd uit, en handelt niet in den geest van den bevelhebber. Zijn initiatief is verkeerd en somtijds zelfs strafwaardig, als het namelijk in strijd is met de tucht. Door een goeden uitslag kan het wel verschoond doch nimmer gerechtvaardigd worden.

Bij het bombardement van Kopenhagen door de Engelschen, wenschte de schout-bij-nacht Nelson die stoutte onderneming,

Zijn commandant, de bevelhebber der vloot, was van een tegenovergestelde meening en seinde hem, terug te keeren. Toen zette Nelson zijn kijker voor zijn blinde oog en zeide: „Ik kan verklaren, dat ik het sein van den Opperbevelhebber niet onderscheiden kan,” en hij vervolgde zijn weg. De uitslag bewees de juistheid van zijn inzicht en beantwoordde aan zijn vermetelheid, maar zijn handeling tegen de krijgstuicht kan niet goedgekeurd worden, en een ernstige nederlaag had het gevolg daarvan kunnen zijn.

Aan het initiatief van den ondergeschikte wordt somtijds veel overgelaten, namelijk wanneer zijne instructies hem een zekere vrijheid gunnen, of wel hem niets zeggen. Men mag tegen de ontvangen instructies handelen, als de toestand veranderd is en de meerdere, niet in de nabijheid zijnde, van die verandering niet op de hoogte kan zijn. Dan is het een noodzakelijke plicht zich in den toestand in te denken en zelfstandig te handelen. In dat geval bestaat er geen bevel meer; de mindere wordt inderdaad voor een oogenblik de hoogste aanvoerder; het is dus aan hem om een beslissing te nemen.

Maar in het bezit van stellige instructies moet men zich wachten voor een al te vrijzinnige uitlegging daarvan. Anders zou men zeker den verkeerden weg opgaan.

Bij Waterloo ontbrak het Grouchy aan initiatief, toen hij den raad in den wind sloeg dien Gérard hem gaf. Hem was bevolen Blücher te volgen en dezen te beletten zich tijdens het gevecht met de Engelschen te vereenigen. Door zich in de richting van Napoleon te bewegen en steeds tusschen dezen en de Pruisen te blijven, zou hij aan den geest van het bevel, al was het ook niet aan de letter, hebben voldaan.

Bij Vandamme daarentegen uitte zich een betreutenswaardig initiatief. Zijne instructies schreven hem voor, zich in de passen van het Boheemsche gebergte op te stellen, om'daar den vechtenden vijand tegen te houden. Daar hij slechts den voornaamsten bergpas vasthield, oordeelde hij het beter naar Kulm te trekken, waar alle bergwegen samenkomen. Hij toog dus naar de vlakte, werd omsingeld en gevangen genomen.

Toen daags vóór Jena Lannes op zijn eigen verantwoordelijkheid den Landgrafenberg en het défilé van den weg van Weimar liet bezetten, handelde hij naar een uitnemend initiatief. Bij Ansterlitz zou een dergelijk initiatief te betreuren zijn geweest, als het Soult er toe geleid had zich te vroeg op de Pratzen vast te zetten.

Men zou die voorbeelden tot in het oneindige kunnen vermeerderen.

Er zijn alzoo verschillende manieren om van het initiatief gebruik te maken. Dan alleen is het goed, wanneer het overeenstemt met de bedoeling van den aanvoerder. Men zal die juist opvatten als men de ontvangen bevelen goed bestudeert. Indien deze niet zeer duidelijk zijn, zal men de bedoeling er van kunnen gissen, wanneer men bezield is met toewijding voor zijn meerdere en met de innige begeerte om mede te werken tot het welslagen zijner plannen. Het vertrouwen in den aanvoerder, het gemeenschapsgevoel tegenover de kameraden zullen altijd doen begrijpen wat plicht is, en als men zijn plicht kent is het niet moeielijk dien te vervullen.

Door dezen gedachtengang wordt het initiatief beperkt, terwijl het toch zijn voordeelen behoudt. De nadeelen er van verdwijnen, door het te beletten zich op het bedriegelijk terrein der al te groote zelfstandigheid te wagen.

V.

Verzoening tusschen de beide zienswijzen.

Door het initiatief te doen samengaan met de ondergeschiktheid kan een verzoening tusschen de beide scholen tot stand gebracht worden. Beide beschouwen dat samengaan als een onbetwistbare grondslag, omdat het noodzakelijk is en anders niets volbracht kan worden. De aanvoerder moet voorschrijven en bevelen en de ondergeschikte al zijn krachten inspannen om het bevolene zoo goed mogelijk uit te voeren.

De van beide zijden voorgestelde middelen zijn verschillend, maar sluiten elkaar niet uit. Er is geen tegenstrijdigheid in de

twee scholen; het uiteenlopende der gevoelens is meer schijn dan werkelijkheid.

Men moet er toe komen, zoo wordt gezegd, om op ééne manier te strijden wat het doel, en op verschillende wijzen wat de middelen betreft. Een meer schoon klinkende dan juiste stelling. Het ware beter te zeggen: ondergeschiktheid in het geheel en initiatief in de bijzonderheden van uitvoering. Inderdaad komt het er op aan, eenheid van handelen te doen samengaan met vrijheid in de keuze der middelen.

De voor- en tegenstanders der normaal-schema's verschillen alleen in het antwoord op de vraag, waar de grenzen moeten worden getrokken. Beide zijn even groote voorstanders van het initiatief. Beide zijn het eens over de noodzakelijkheid om het te leiden en binnen de juiste grenzen te houden. Maar de middelen om daartoe te geraken loopen eenigszins uiteen.

Aan den eenen kant meent men, steunende op de ervaring van het verleden, dat de eenvoudigste wijze om onjuiste denkbeelden, verkeerde opvattingen, gemis aan inzicht of doorzicht, zoowel als overdreven initiatief te vermijden, bestaat in het geven van normaal-schema's, die naarmate van den vooruitgang gewijzigd moeten worden.

Zij die deze zienswijze deelen beweren, dat het normaal-schema geen bevel of stellig voorschrift is, en evenmin de kennis of bekwaamheid van den officier onherroepelijk aan banden legt. De reglementen hebben zelve er voor gezorgd, dat duidelijk te doen uitkomen, door aan de schema's den naam te geven van instructies voor het gevecht, voor de marschen, voor de vuren, voor de voorposten, enz.

Het schema heeft alzoo het karakter en de waarde van een aanwijzing, een aanbeveling, een raadgeving; het legt geen volsrekte verplichting op. Het laat een zeer voldoende speelruimte voor het initiatief.

Daarop antwoordt men: maar als het schema niet verplichtend is wordt het overtollig. Men vergist zich: een dergelijke raadgeving zal onvermijdelijk een grooten invloed op de te nemen besluiten uitoefenen, en dat is voldoende.

Aan den anderen kant willen zij, die de normaal-schema's verwerpen, ze vervangen door een flinke algemeene tactische opleiding, zoodat ieders initiatief ongeveer op dezelfde wijze zal werken. In den grond is dat niets anders dan aan allen hetzelfde te leeren, en tusschen deze handelingen en de schema's is de afstand niet groot.

Als men bij die opleiding niets nauwkeurig voorschrijft, als het reglement niets zegt, dan zal, omdat er toch iets moet worden gedaan, iedere eenheid bepaalde vormen aannemen, naar eigen denkbelden uitgewerkte maatregelen vaststellen en hiervan niet meer afwijken. Het gebruik zal het reglement vervangen. In plaats van algemeen geldige normaal-schema's zullen daarvan verscheidenheden ontstaan, die voor hetzelfde geval toegepast moeten worden, hetgeen onverstandig is.

Het doel der militaire opleiding is om aan de troepen orde te leeren, samenhang te verkrijgen, en te doen zien hoe de individueele krachtsuitingen tot eenzelfde doel kunnen samenwerken. Een methode van onderricht die zich eenheid van handelen als doel voor oogen stelt en aan ieder onderdeel vrijheid zou laten om op uiteenlopende wijze te werk te gaan, zou onsamenhangend en in tegenspraak met zichzelf zijn.

De officieren die geen anderen gids dan de gewoonte hebben, zullen bij verschillende schema's die zij hebben zien aanprijzen of in practijk brengen, in den oorlog zich niet al te best thuis gevoelen, vooral in het begin.

De gewoonte om op dezelfde wijze te zien en te oordeelen, het aanhoudend uitvoeren van dezelfde maatregelen, het door allen in vleesch en bloed doen opnemen van dezelfde methoden en dezelfde handelingen, om die naderhand in practijk te brengen, lijkt veel meer op sleur dan op vooruitgang; en dit stelsel zal veeleer tot het dooden dan tot het ontwikkelen van het initiatief leiden.

Uit den aard der zaak willen de voorstanders van zelfstandigheid dit allermintst. Maar zal men goed onderwijzen, dan moet men wel enkele zaken uitpluizen, in de scholen of kazernes

grondregels en formaties leeren, verschillende handelwijzen vergelijken, meedeelen wat men goed of slecht acht, voorbeelden aanhalen, op verplichtingen wijzen, juiste grenzen van het initiatief aangeven.

Op het terrein zal men formaties en beschikkingen nemen voor den aanval, de verdediging, de marschen, den voorpostendienst enz. Men zal dit noemen: toepassingen, hulpmiddelen, vormen, of hoe men wil, en men zal er zich te velde van bedienen.

De naam doet er weinig toe; maar handelwijzen, waaraan de troepen gewoon zijn geraakt, zijn in werkelijkheid schema's die tot richtsnoer dienen.

Inderdaad willen zij, die de schema's verwerpen, een zoodanige opleiding, dat allen de dingen op dezelfde wijze zien. Op eenvormige wijze geoefend, aan dezelfde vormen gewoon, zullen zij die, naar men meent, ook dezelfde wijze toepassen. De herinnering aan een lange, eenvormige oefening zal de reglementaire schema's vervangen.

In den grond is het stelsel hetzelfde, met een weinig merkbaar verschil in den vorm. Men meent te bewijzen dat dit aanzienlijk is, door te zeggen: omdat het schema in het reglement voorgeschreven is moet het toegepast worden, terwijl de nit gewoonte gevolgde vorm niet verplichtend is.

Dat deze bewering op een schijngrond berust, is duidelijk. Wanneer allen goed bekend zijn met dezelfde regels, dezelfde vormen, dezelfde middelen, en gewend aan dezelfde maatregelen bij dezelfde omstandigheden, dan is het overbodig in de reglementen normaal-schema's op te nemen, omdat in werkelijkheid iedereen ze kent en toepast.

De fout in het betoog springt in het oog. Om eenheid van handelen (ondergeschiktheid) met vrijheid in de keus der middelen (initiatief) te doen samengaan, wil men de officieren bij de vredesoefeningen gewinnen, zich in een vastgestelden kring te bewegen, zonder er nit te komen. Die bepaalde kring is juist het normaal-schema, dat men met een anderen naam doopt.

In één woord: men vraagt geheele vrijheid, maar onder voorbehoud dat ieder in gelijke omstandigheden op gelijke wijze zal handelen. In het wezen der zaak is dus altijd weer beperking. Of deze door normaal-schema's dan wel door vaste gewoonten verkregen wordt, is bij slot van rekening hetzelfde. Het moet zoo zijn, want er kan niet anders gehandeld worden; de noodzakelijkheid gebiedt het.

Alles bijeen genomen eischt men, wat in werkelijkheid — ten minste in Frankrijk — reeds bestaat, d. i.: meer en meer de officieren aan te zetten tot nadenken over de middelen, om hetzij reglementaire hetzij bekende schema's toe te passen; tot het zoeken naar hetgeen, onder inachtneming van den toestand, het meest verkieslijk is en tot het niet gedachteloos nemen van den eersten den besten maatregel, die hun voor den geest komt.

De hevigheid van den strijd zou doen denken dat er twee tegenovergestelde stelsels bestaan; in werkelijkheid is er slechts één, omdat er slechts één mogelijk is. Het laat zich samenvatten in de woorden: samengaan van initiatief met ondergeschiktheid.

* Iedereen erkent de onmogelijkheid van het onbeperkte initiatief, dat is van algeheele onafhankelijkheid. Het initiatief moet begrensd, beperkt, bepaald blijven. Het moet in vredetijd geleid worden, eenerzijds om het practisch te ontwikkelen, anderzijds om het te leeren zich te matigen en zich te voegen naar de eischen van de gemeenschap. De woordvoerders zijn het omtrent deze grondgedachte eens.

Sommigen gelooven dit resultaat zeer gemakkelijk te kunnen verkrijgen door instructies, voorschriften, normaal-schema's, welke de officieren voor de meest verschillende terreinen en toestanden bruikbaar leeren maken.

Volgens anderen zijn zulke voorschriften niet noodig; volgens hen is eene degelijke en eenvormige opleiding naast grondige vakkennis voldoende. Zij volgen den langsten weg om hetzelfde doel te bereiken.

Naar hunne meening moet men in vredetijd het initiatief zich zoo vrij mogelijk laten uiten, om daarna de bezwaren er

van aan te toonen en de afdwalingen tegen te gaan. Kort gezegd is dit : verkeerd laten handelen, om te doen nitkomen wat men *niet* in practijk moet brengen, onderwijzen door fouten; dat is een negatieve methode en de positieve schijnt verkieslijk.

Van de laatste methode zijn de normaal-schema's een voor-naam bestanddeel, en de strijdende scholen erkennen er het nut, zoo al niet de noodzakelijkheid van.

Hunne waarde ligt in de eerste plaats in de toepassing die er van gemaakt wordt, en vervolgens in hunne buigzaamheid. Door zich in schema's vast te werken, zich nitsluitend bezig te houden met herhaalde toepassingen van dezelfde maatregelen, slaat men een verkeerden weg in; maar door ze goed te gebruiken, te leeren ze toe te passen en te wijzigen naar de behoeften, behoudt men voor zichzelf een uitstekend hulpmiddel voor opleiding en vooruitgang.

Wilde men de vijanden der normaal-schema's gelooven, dan zouden de daarin aangegeven maatregelen blijvend, eenwigdurend, en bij gevolg verkeerd zijn. 't Is waar dat de nitlatingen van sommigen, die zich al te vast aan de reglementen vastklemmen, gegronde aanleiding geven tot dit valsehe geloof, en men behoort dit natuurlijk te bestrijden. Zoo schreef men onlangs naar aanleiding van de cavalerie-manoevres in het kamp van Châlons : »Het reglement schrijft voor, dat de spits der voorhoede van elken troep in marschformatie uit een peloton moet bestaan; waarom wil men nu weer een ander stelsel nitvinden, dat afwijkt van het reglement! De commandeerende generaal heeft er tronwens spoedig een eind aan gemaakt.»

Het vermoeden ligt voor de hand dat de nieuwigheid niet goed was, omdat de leider der manoeuvres ze niet heeft goed-gekeurd; maar de schrijver die het feit vermeldt, geeft getuigenis van een weinig voornitstrevenden geest.

Juist bij manoeuvres zijn nieuwe denkeelden op hunne plaats: daar moeten zij aan het licht gebracht en beoordeeld worden. Men moet ze verwerpen als zij slecht zijn; maar in elk geval moet men de officieren, die een dergelijk initiatief toonen, niet alleen niet berispen, maar hen in tegendeel aanmoedigen.

Zulke kleingeestige oordeelvellingen brengen het gezond verstand op een dwaalspoor, wekken in de hoogste mate de begeerte op om een te zwaar juk af te schudden, en leiden tot veroordeeling van de normaal-schema's, door daaraan al te bindende kracht toe te schrijven.

Dit is glad verkeerd. Men heeft de schema's altijd beschouwd als een kort begrip, als de kern der meeningen van het oogenblik, als het beste waartoe men tot heden gekomen is. Nooit heeft men beweerd dat zij onherroepelijk vaststaan; integendeel, iedereen verzet zich tegen zulk eene opvatting.

Het is met het schema als met de bewapening; naarmate van den vooruitgang wordt deze gewijzigd en steeds volmaakter. Een schema verdwijnt, zoodra het wordt vervangen door een ander dat voortreffelijker geoordeeld wordt; maar er blijft steeds een normaal-schema, en dat is gelukkig.

Zijn ze eens aangenomen, dan moet men voortdurend trachten ze te verbeteren, zoodat men altijd de beste bezit, in aanmerking nemende het tijdstip, de omstandigheden, de bewapening en het buitenland. In die richting staat een wijd arbeidsveld open en blijft ruimte te over voor elk initiatief. Daarin is ook de arbeid vruchtdragend, terwijl de woordenstrijd over het beginsel volkomen onvruchtbaar en zelfs schadelijk is. Door dien strijd worden uren aan nuttelooze verhandelingen verspild, en het vertrouwen geschokt in de hulpmiddelen en de vormen waarover wij beschikken.

Aan de voorstanders van onbeperkte zelfstandigheid of overdreven initiatief kan men antwoorden: »Valt de normaal-schema's niet aan, doch tracht ze te verbeteren. De bestaande kunnen u daarbij tot uitgangspunt dienen. Op die wijze bevordert gij den waren, degelijken en practischen vooruitgang.»

Dit beginsel heeft voorgezeten bij de laatste groote manoeuvres in het Oosten. De leider heeft zeer wijselijk de volgende instructie gegeven:

»Wanneer van het normaal-schema wordt afgeweken, moet van de verkregen resultaten aanteekening gehouden, en zullen de gevolgen nauwkeurig overwogen worden, om later de ge-

staafde feiten te kunnen vergelijken, voordeel te kunnen trekken uit de vooropgezette denkbeelden, gevolgtrekkingen te maken, en de in gebruik zijnde schema's te verbeteren."

Vrijzinniger kan men wel niet zijn; ook is het onmogelijk, aan initiatief en vooruitgang nauwkeuriger te geven wat aan beide toekomt. Terwijl wij van harte instemmen met deze raadgeving van eene zoo hooggeplaatste persoonlijkheid, kunnen wij alle officieren niet genoeg aanbevelen om ze te overwegen en er hun voordeel mede te doen.
